

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

תוכן

- א. שזכה קנה ליטול הימנו קולמוס לכתוב בו ספר תורה נביאים וכתובים.....1
- ב. לא צריכא דנפלו מהמת גובהיהו אי נמי דקיימן אנודא דנהרא.....2
- ג. לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה ויאמר עושין לי נס שמא אין עושין לו נס.....2
- ד. מאי הוה עובדיה דרב אדא בר אהבה.....3
- ה. במה הארכת ימים ... ולא הלכתי ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין.....3
- ו. מאכל אדם אין מאכילין לבהמה.....4

דף כ.

א. שזכה קנה ליטול הימנו קולמוס לכתוב בו ספר תורה נביאים וכתובים

ספר תורה תפילין ומזוזות, י"א¹ שיש לכתוב בקולמוס של קנה, ולא בנוצה², שהרי אמרו כאן בגמ' זכה הקנה שיטלו ממנה קולמוס לכתוב בו ספר תורה תפילין ומזוזות.

ועתה לא נהגו לכתוב בקנה³, מפני שאין אנו יכולין לכתוב בקנה⁴, וכותבין בנוצות עופות טהורים⁵, שטובים מאד לכתובה, ומ"מ אין כדאי לכתוב בנוצת ברזל אפילו ברזל גמיש שאינו חוקק בקלף ואינו מנקבו, שהתורה מארכת ימים והברזל מקצר. ואף בחידושי תורה נכון לבלי לכתוב בקנה ברזל מטעם זה⁶.

דף כ:

¹ רמ"א יו"ד רעא ז

² שאינה כותבת אלא חורצת והוקקת ואנן כתיבה בעינן. לבוש שם

³ לבוש שם, מ"ז שם ס"ק ח ש"ך שם ס"ק יג ובבית הלל שם ב

⁴ וזכרתי שבשנת שע"ז בהיות הרב החסיד רבי יאקובקי ז"ל בק"ק ווילנא צוה לכתוב בקולמוס של קנה ולא עלתה לו ולא ראיתי נוהגין למנוע מלכתוב בקולמוס של כנף. באר הגולה על שולחן ערוך אבן העזר הלכות גיטין סימן קכה סעיף כב

⁵ ועיין בחתם סופר בהנהותיו על לשכת הסופר (סי' ג' ס"ק ה') כתב להלכה דנוצה עדיפא לכתובת סת"ם כי הוי מן המותר בפ"ך ע"ש. ובשו"ע אבהע"ז לגבי כתיבת נט (בסי' קכ"ה סעיף כב) הביא בשם יש מי שאומר כדברי הרמ"א בהל' ס"ת הנ"ל דעדיף קנה ע"ש. והנר"א (בס"ק ד') שם מביא הטעם דלא לכתוב בברזל בגלל גזירת חקיקה.

⁶ ערוך השולחן שם סעיף לה

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

ב. לא צריכא דנפלו מחמת גובהיהו אי נמי דקיימן אגודא

דנהרא

כבר התבאר לעיל דף יט. שמתענים על המפולת שבעיר, כיצד הרי שרבתה בעיר מפולת של לפחות שלושה⁷ בנינים⁸ שאינן עומדין בצד הנהר שנוכל לתלות בסיבות המים, ה"ז צרה ומתענין ומתריעין עליה, וכן על רעידות דמה ועל הרוחות שהם מפילין בנינים, והורגין בני אדם מתענין ומתריעין עליהן.

אבל אם עומדין בצד הנהר, אף על פי שהן כותלים בריאים אפשר דהנהר שטף בהן מתחתיו את יסודם. ואין מתענים⁹.

בירושלים עה"ק ת"ו אין גוזרין ת"צ על הרעש ומפולת, כי לא הזיק מפולת בירושלים¹⁰.

ג. לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה ויאמר עושין לי נס

שמא אין עושין לו נס

כבר התבאר במסכת שבת דף לב. שאל יעמוד אדם במקום סכנה¹¹ ויאמר שעושין לו נס, שמא אין עושין לו נס. ואם עושין לו נס מנכין לו מזכותיו.

ולפיכך יזהר מכל דברים המביאים לידי סכנה, כי סכנתא חמירא מאיסורא כלומר דברים מסוכנים יש להחמיר במניעתם יותר מאיסור, ויש לחוש יותר לספק סכנה מלספק איסור, ולכן אסור לילך בכל מקום סכנה כמו תחת קיר נטוי או על גשר רעוע, או יחידי בלילה.

ובשו"ע בחו"מ סוף סי' תכ"ז נפסק, שאם אומר אדם הריני מסכן את עצמי, ומה לאחרים אלי או שאיננו מקפיד בכך, מכין אותו מכות מרדות. וזהו

⁷ מ"ב שם יא

⁸ אבל רעועים אינם בכלל זה

⁹ מ"ב שם יג, וצ"ע אמאי לא הזכירו הפוסקים דנפלו ממחמת גובהיהו שהוזכר בגמ'

¹⁰ פה"א ח"ד דף ו' ע"א. ובשנת התרפ"ז י"א לחו' תמוז היה רעש גדול בירושתי"ו ובכל סביבותיה ונהרסו כמה כותלים ומהם נתרועעו והיה ניסים ונפלאות שלא נפקד אחד בירושתי"ו רק בכפרים נעשה הריסות גדולות ומתו כמה עכו"ם לתפ"ץ וה' שמר ישראל והיה פלא בעיני הרואים והאמינו בה' גם ההולכים ע"פ הטבע. והעידו

כי יד ה' עשתה זאת. כף החיים שם כו

¹¹ שו"ע ונו"כ יו"ד קמז ה

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

בדברים שיש רק חשש סכנה. אבל בסכנה ברורה הוי דאורייתא. לוקין ע"ז
מקרא ד"השמר לך ושמור נפשך מאד". דהוי לאו.

אך גם בדברים שיש בהם סכנה. בדבר שהוא מנהגו של עולם ודרך הכרח אין לחוש. שהרי
ארבעה צריכין להודות ושתיים מהם הולכי מדבריות והולכי ימים הרי על אף שיש בהם סכנה,
מ"מ מותר לפרוש בספינה ולילך במדבר וכו' ואפי' בים הגדול מותר להפריש לצורך.

אך מי שרוצה לפרוש לים הגדול לשוט, היינו כדי לשוטט בעולם ולראות דברים חדשים וכדומה,
וכן לכנוס במדבר לראות חדשות וכדומה, בשאר מקום סכנה שלא לצורך והכרח בודאי ראוי
להרחיק. אבל לצורך סחורה ומזונות בדברים כאלו, שהם מנהגו של עולם אין לחוש לסכנה. ויש
מקילים בימינו לשוט בספינה, או לטוס באוירון גם שלא בדרך הכרח, שבימינו אין בהם סכנה.

ד. מאי הוה עובדיה דרב אדא בר אהבה

תלמיד חכם¹² ראוי לו לעטר עצמו במדות הגונות יתר על כל שאר בני אדם,
המהדרין מן המהדרין ראוי להם להזהר ממדת הכעס אפילו בתוך ביתם,
ולהיות מהלכו בעניעות וענוה בפני גדולים ממנו, ושלא יראה עצמו שמח
בתקלת חבירו, ולא יבזה את חבירו לקראו בכנוי הן כנוי עצמו הן כנוי
משפחתו, ואם הוא מן התלמידים ראוי לו שלא ילך ד' אמות בלא תורה
ובלא תפלין ושלא יישן בבית המדרש, אלא שמ"מ יזהר שלא להרהר
במבואות המטונפות בדברי תורה, ואין צריך לומר שלא ידבר בהם. ואם
הוא ממונה במנהיג ראוי לו לפשפש בכל עניני העיר ולהשתדל בכל מיני
תקון הצריכים בה, הן תקון מדיני הן תקון נפשיי הן במניעת היזק הן
בהשתדלות תועלת.

ה. במה הארכת ימים... ולא הלכתי ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין

קדושת תפילין¹³ קדושתן גדולה היא, שכל זמן שהתפילין בראשו של אדם
ועל זרועו הוא עניו וירא שמים, ואינו נמשך בשחוק ובשיחה בטילה ואינו
מהרהר מחשבות רעות, אלא מפנה לבו בדברי האמת והצדק, לפיכך צריך
אדם להשתדל להיותן עליו כל היום שמצותן כך היא, אמרו עליו על רב¹⁴

¹² מאירי בסוגייתנו

¹³ רמב"ם הלכות תפילין ומוזוה וספר תורה פרק ד הלכה כה

¹⁴ אולי צ"ל שהרמב"ם גרס כאן בנמ' רב במקום רב אדא. ובזה מישוב תמיהת יד המלך שם

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

תלמידו של רבינו הקדוש, שכל ימיו לא ראוהו שהלך ארבע אמות בלא תורה, או בלא ציצית, או בלא תפילין.

אבל¹⁵ מפני שצריכים גוף נקי שלא יפיח בהם ושלא יסיח דעתו מהם, ואין כל אדם יכול ליזהר בהם, נהגו שלא להניחם כל היום. ומ"מ צריך כל אדם ליזהר בהם להיותם עליו בשעת ק"ש ותפלה. ואנשי מעשה נוהגין ללמוד אחר התפלה בתפילין אך יש ליזהר שלא לדבר בהם דברים בטלים דמלבד איסור דברים בטלים הוא בא עי"ז לידי היסח הדעת¹⁶.

ו. מאכל אדם אין מאכילין לבהמה

י"א¹⁷ שכל מאכל שהוכן לאכילת אדם, אין מאכילין אותו לבהמה, משום ביזוי אוכלין שנראה כבועט בטובה שהשפיע הקדוש ברוך הוא בעולם, וי"א¹⁸ שאין בכך איסור כלל.

אולם פירות וירקות אע"ג שגידולם לשם אכילת אדם מותר להאכיל לבהמה לכו"ע¹⁹.

¹⁵ שו"ע ונו"כ או"ח לז ב

¹⁶ מ"ב שם ז

¹⁷ מגן אברהם סימן קעא ס"ק א

¹⁸ א"ר שם וכ"כ בהגהות חת"ס שם מדאמר הש"ס שם [תענית שם] קסבר מאכל אדם וכו', משמע אנן לא סבירא לן הכי. וכן משמע קצת סוף פרק מקום שנהגו [פסחים נו, ב] ופרק קמא דביצה [ו, ב] גבי מוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים, דמשמע דליכא איסור, וכן עמא דבר

¹⁹ נראה שירקות או פירות כברייתם אין שייך לדון בהם משום מאכלי אדם שהרי עומדים לכל, ובכך יובן הא דאיתה להדיא שבת קנה. וביצה ב. מחתכין את הדלועים לפני הבהמה אע"ג דדלועים מאכל אדם הוא. ואע"ג שאפשר היה לחלק שתלוי לשם מה גידלוהו, אולם נראה שאין לחלק וכדמוכח בחולין יד. דאיירי במוכן לאדם וסתמא לאו למאכל בהמה קיימי, עיין בר"ב שבת כד ד ובתויו"ט שם, ובלבוש שכד ו, ומשום דבכל גוונא לא הוי ביזוי אוכלין בכך. ואפשר שזוהי כונת המאירי בסוגיין וז"ל "אלא יראה לי שלא על כל אוכלי אדם אנו אוסרים שהרי התמרים והדלועים אוכלי אדם הן וכן החרובים ואין נמנעים מלתתם לפני בהמה ולא אף הפת כמו שכתבו גדולי המפרשים אלא לא נאמר אלא על מאכל שסתמו ומינו מאכל אדם ושהוכן למאכל אדם בפרט בשעה זו אבל הוכן לבהמה אף על פי שסתמו מאכל אדם אין חוששים לו".

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדף היומי

מסכת תענית

אין לו דבר אחר שטוב²⁰ להאכיל לבהמתו, כי אם מאכל שהוכן לאכילת אדם מותר לכו"ע²¹, וכן יש מתירים בבעל חי שמזונותיו עליו²².

שיורי מאכל אדם שעל השלחן ששוב אין עומדים לאכילת אדם, אלא לזריקה ולהתקלקל וכדו' מותר²³ להאכילם לבעלי חי לכתחילה, ומשום כך לתת לבעלי חיים פירורי לחם הפחזותים מכזית שנשתיירו מהאכילה, זולת שיורי פרוסת ההמוציא, שאין לתת לבעל חי ולנכרי אפילו הם פחזותים מכזית.

²⁰ ונראה שהוא השיין אם מאכל אחר עולה הוא בהוצאה מרובה, או מירחא רבה. ועיין קצוה"ש סי' ל"ט סק"ל.
²¹ מכיון שברש"י הביא טעם נוסף "אי נמי משום דהסה תורה על ממונם של ישראל, עכ"ל. ולפירוש זה האחרון אם אין לו דבר אחר להאכיל לבהמתו כי אם מאכל אדם שרי, ואפשר על זה סומכים העולם שנותנים לתרנגולים לאכול פת הראוי למאכל אדם". מחצית השקל שם. ומ"ב שם יא וכאורה יש להביא ראיה נמורה מסי' שכא ברמ"א ט גבי חותך בשר חי לעופות ומקורו שם בתרוה"ד ועיי"ש בעולת שבת ולא חששו כלל משום דהוי מאכלי אדם אלא ע"כ כיון שטוב הוא יותר לעופות. וכ"מ במאירי שם שמיאן בחילוק זה רק משום שבסוגיין משמע שהיה עוד מה להאכיל.

²² שו"ת כת"ס או"ח סי' ל"ג ועיין מה שהוסיף על דבריו בשו"ת מנח"י ח"ג סי' מ"ה דיוכל ליתן במתנה המאכלים למי שיש ברשותו בעלי חיים והוא יתנם לבהמותיו
²³ חיי אדם מה ה בית ברוך שם סקל"ה

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>